

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
«Науки про Землю»

другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 103 Науки про Землю
галузі знань 10 Природничі науки
Кваліфікація: Організатор природокористування.
Молодший науковий співробітник (геоморфологія).
Викладач закладу вищої освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою ХДУ
Голова вченої ради
(В.П.Олексенко)

(протокол № 11 від «23» листопада 2018 р.)

Освітньо-наукова програма
вводиться в дію з «18» листопада 2018 р.

В.о. ректора
Херсонського державного університету,
(Н.А. Тюхтенко)

(наказ № 425-Д від «18» листопада 2018 р.)

Херсон, 2018 р.

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-наукова програма «Науки про Землю» з підготовки фахівців за другим (магістерським) рівнем розроблена робочою групою у складі:

Давидов Олексій Віталійович, кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри екології та географії, ХДУ;

Пилипенко Ігор Олегович, доктор географічних наук, доцент, декан факультету біології, географії і екології, ХДУ;

Мальчикова Дар'я Сергіївна, доктор географічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-економічної географії, ХДУ;

Охременко Ірина Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології та географії, ХДУ;

Котовський Ігор Миколайович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму, ХДУ;

Сараненко Інна Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та географії, ХДУ.

Ця освітньо-наукова програма не може бути повністю або частково відтворена, тиражована та розповсюджена без дозволу Херсонського державного університету.

Рецензії-відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

1. Шуйський Юрій Дмитрович – доктор географічних наук зі спеціальності геоморфологія, завідувач кафедри фізичної географії і природокористування, Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.
2. Олійник Валерій Іванович – директор Каховської гідрометеорологічної обсерваторії.

1. Профіль освітньо-наукової програми «Науки про Землю» зі спеціальності 103 Науки про Землю

1 – Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Херсонський державний університет, факультет біології, географії і екології, кафедра екології та географії
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Магістр. Організатор природокористування. Молодший науковий співробітник (геоморфологія). Викладач закладу вищої освіти
Офіційна назва освітньої програми	Освітньо-наукова програма «Науки про Землю» другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом магістра, одиничний, 120 кредитів ЄКТС, термін навчання 1 рік 9 місяців
Наявність акредитації	Сертифікат про акредитацію спеціальності 103 «Науки про Землю» НД 2288973 від 21 серпня 2017 р.
Цикл / рівень	НРК України – 7 рівень, EQ-EHEA – другий цикл, EQFLLL – 7 рівень
Передумови	Наявність ступеня бакалавра, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста.
Мова (и) викладання	Українська
Термін дії освітньої програми	5 років
Інтернет адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biolog_geograf_ecol/ChairEcologyGeography.aspx
2 – Мета освітньо-професійної програми	
Формування загальних та фахових компетентностей для виконання професійних завдань та обов'язків освітнього та інноваційного характеру в галузі природничих наук та методики вищої освіти, здатності до самостійної наукової діяльності в різноманітних установах та організаціях фахового спрямування, педагогічної діяльності в умовах закладів вищої освіти.	

3 – Характеристика освітньо-професійної програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність)	10 Природничі науки 103 Науки про Землю
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-наукова програма підготовки магістра має прикладний характер; структура програми передбачає динамічне, інтегративне та інтерактивне навчання. Програма пропонує комплексний підхід до здійснення діяльності в сфері природничих наук та реалізує це через навчання та практичну підготовку. Дисципліни та модулі, включені в програму орієнтовані на актуальні напрями, в рамках яких можлива подальша професійна та наукова кар'єра здобувача
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Загальна програма. Акцент робиться на здобутті навичок та знань з фундаментальних та фахових дисциплін про Землю, що передбачає визначену зайнятість та можливість подальшої освіти та кар'єрного зростання.
Особливості програми	Програма дає можливість отримання подвійного диплому в рамках діючих угод про співпрацю університету з провідними зарубіжними освітніми закладами, стажування на підприємствах, організаціях. Освітньо-професійна програма узгоджена із програмою реалізації міжнародного проекту TempusProject 543681-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPHES
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	2114.2 Геоморфолог 2148.1 Молодший науковий співробітник (картографія, топографія) 2148.2 Фахівець з геосистемного моніторингу навколишнього середовища 2213.2 Фахівець з використання водних ресурсів 2310 Викладачі університетів та вищих навчальних закладів 2310.2 Інші викладачі університетів та вищих навчальних закладів 2310.2 Асистент 2320 Викладачі середніх навчальних закладів 2351.1 Наукові співробітники (методи навчання) 2442 Професіонали в галузі археографії, археології, географії, кримінології, палеографії та соціології 2442.1 Молодший науковий співробітник (географія, палеогеографія) 2442.2 Археографи, археологи, географи, кримінологи, палеогеографи та соціологи 2442.2 Фахівець з управління природокористуванням 2442.2 Географ (фізична географія) 3439 Організатор природокористування; 3439 Асистент фахівця з міського та районного планування; 3449 Інспектор з охорони природно-заповідного фонду; 3449 Інспектор з використання водних ресурсів; 3449 Інспектор державний з техногенного та екологічного нагляду.
Подальше навчання	Можливість навчання за програми: 8 рівня НРК, третього циклу FQ-EHEA та 8 рівня EQF-LLL. Продовження навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем; отримання післядипломної освіти на споріднених та інших спеціальностях; підвищення кваліфікації; академічної мобільності

5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Студентсько-центроване навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, практика із використанням загально- та спеціально-наукових методів (просторового аналізу, економічних, соціологічних). Комбінація лекцій, практичних занять, розв'язування ситуаційних завдань, тренінгів, кейсів, виконання проектів, дослідницьких наукових робіт
Оцінювання	Усне та письмове опитування; тестовий контроль; презентація наукових робіт; захист дипломної роботи; заліки, екзамени. Оцінювання здобувачів вищої освіти передбачає наступне: - оцінювання відбувається за національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно, або зараховано чи незараховано), 100-бальною шкалою та шкалою ЕКТС (A, B, C, D, E, F, FX); - оцінювання здобувачів вищої освіти дозволяє продемонструвати ступінь досягнення ними запланованих результатів навчання; - критерії та методи оцінювання, а також критерії виставлення оцінок оприлюднюються заздалегідь; - оцінювання здобувачів вищої освіти є послідовним, прозорим та проводиться відповідно до встановлених процедур
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі природничої освіти і науки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог до професійної, навчальної або дослідницької діяльності
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність до використання знань та умінь, набутих у процесі вивчення іноземної мови, у відносинах з контрагентами та під час обробки іншомовних джерел інформації; ЗК 2. Використання методологічного апарату наукових досліджень для вирішення теоретичних і прикладних завдань, що постають перед фахівцями у галузі освіти та науки; ЗК 3. Здатність до адаптації і дії в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом та вміння генерувати нові ідеї в науках про Землю. ЗК 4. Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення в професійній діяльності; ЗК 5. Здатність працювати з інформацією, знати інформаційні потреби суспільства, інформаційно-пошукові ресурси та вміння управляти інформацією в професійній діяльності; ЗК 6. Здатність спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань; ЗК 7. Здатність працювати в міжнародному контексті та в глобальному інформаційному середовищі за фахом. ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, пошуку, опрацювання, аналізу та синтезу інформації в науках про Землю. ЗК 9. Здатність працювати самостійно, автономно діяти з позиції соціальної відповідальності, займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості; ЗК 10. Здатність виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості, вміння управляти комплексними діями або проектами.
Фахові компетентності (ФК)	ФК 1. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного

законодавства.

ФК 2. Здатність продемонструвати знання і розуміння сучасних процесів природокористування, вміти їх застосувати під час власної діяльності.

ФК 3. Знання та володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні Землі, її геосфер та їхніх складових компонентів.

ФК 4. Здатність орієнтуватися у світовому й національному геоморфологічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації відповідних знань для підвищення професійної майстерності.

ФК 5. Вміння формулювати задачі моделювання та прогнозувати їх наслідки, створювати моделі об'єктів і процесів у геосферах та їхніх компонентах із використанням математичних, картографічних методів і геоінформаційних технологій.

ФК 6. Уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів геопланування, територіального планування, проведення моніторингу розвитку регіонів, складання стратегічних планів і програм.

ФК 7. Вміння проектувати, планувати і проводити наукові дослідження, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове впровадження у виробництво, писати наукові роботи.

ФК 8. Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування, контролю та регулювання діяльності під час організації природокористування.

ФК 9. Знання теоретичних основ географічної експертизи та аудиту, а також вміння застосовувати відповідні знання під час професійної діяльності.

ФК 10. Вміння застосовувати основи педагогіки і психології в освітньому процесі у закладах освіти.

ФК 11. Здатність застосовувати набуті знання, сучасні методики і освітні технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення якості освітнього процесу в закладах вищої освіти.

ФК 12. Здатність до комунікації зі спільнотами, вміння організувати комунікацію студентів і вихованців

ФК 13. Уміння створювати рівноправну, справедливу і доброзичливу атмосферу, що сприяє навчанню всіх студентів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей

ФК 14. Здатність застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній та педагогічній діяльності

ФК 15. Знання природних особливостей Херсонської області та південного регіону для оптимізації використання їх природних ресурсів

ФК 16. Знання методики та вміння проектувати і проводити науково-дослідні, пошукові і розвідувальні роботи.

ФК 17. Здатність збирати, порівнювати, аналізувати і представляти інформацію при проведенні регіонального аналізу, використовувати спеціалізовані і методи і підходи, в тому числі геоінформаційні технології

ФК 18. Знати теоретичні основи геоморфологічного аналізу та здатність їх використовувати під власної професійної діяльності.

ФК 19. Здатність встановлювати роль і місце земельних ресурсів України у сучасному світі в контексті впровадження земельного кадастру.

ФК 20. Знання теоретичних основ розвитку берегової зони та

	управління прибережними системами.
7 – Програмі результати	
ПРН	ПРН 1. Визначати сучасну внутрішню структуру наук про Землю, їх предмет дослідження, місце і зв'язки в системі наук, впорядковувати інформацію про досягнення відповідних наук для кожного етапу освітнього процесу з урахуванням дидактичних принципів і особливостей студентів ПРН 2. Ідентифікувати структуру та базові принципи функціонування світового та національного освітньо-наукового простору, аналізувати діяльність провідних освітніх закладів з підготовки фахівців-природознавців, спеціалізованих наукових центрів і наукових шкіл ПРН 3. Описувати основні механізми функціонування природних і суспільних просторових систем, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються у просторових системи ПРН 4. Демонструвати розуміння значущості просторових відносин у природі та суспільстві, пояснювати просторову диференціацію навколишнього середовища і діяльності людини, установлювати функціональні і просторові зв'язки та взаємозалежності у системі «природа-населення-господарство» на різних територіальних рівнях ПРН 5. Застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат конкретних галузей наук про Землю, їх теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природничо-та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язати та порівняти різні погляди на проблемні питання природокористування. ПРН 6. Вибирати і застосовувати основні дослідницькі методики та інструменти, які є типовими для різних галузей наук про Землю і вищої освіти ПРН 7. Володіти основами професійної культури, використовувати фахову наукову літературу українською мовою та іноземною мовою, здатний до підготовки та редагування текстів професійного змісту державною мовою ПРН 8. Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення геоморфологічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби (в тому числі – за допомогою цифрових технологій) ПРН 9. Використовувати графічні способи презентації географічної літератури або власного дослідження, включно з картографічним методом, його принципами та правилами ПРН 10. Застосовувати сучасні методики і технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення якості освітнього процесу в різноманітних закладах освіти, забезпечувати охорону життя і здоров'я студентів у освітньому процесі та позаурочної діяльності ПРН 11. Вміти проектувати, планувати і проводити пошукові і розвідувальні роботи, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення. ПРН 12. Застосовувати методи діагностування досягнень студентів, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення студентів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху. ПРН 13. Вміти здійснювати екологічну оцінку, аудит, ліцензування, сертифікацію використання природних ресурсів, прогнозувати розвиток

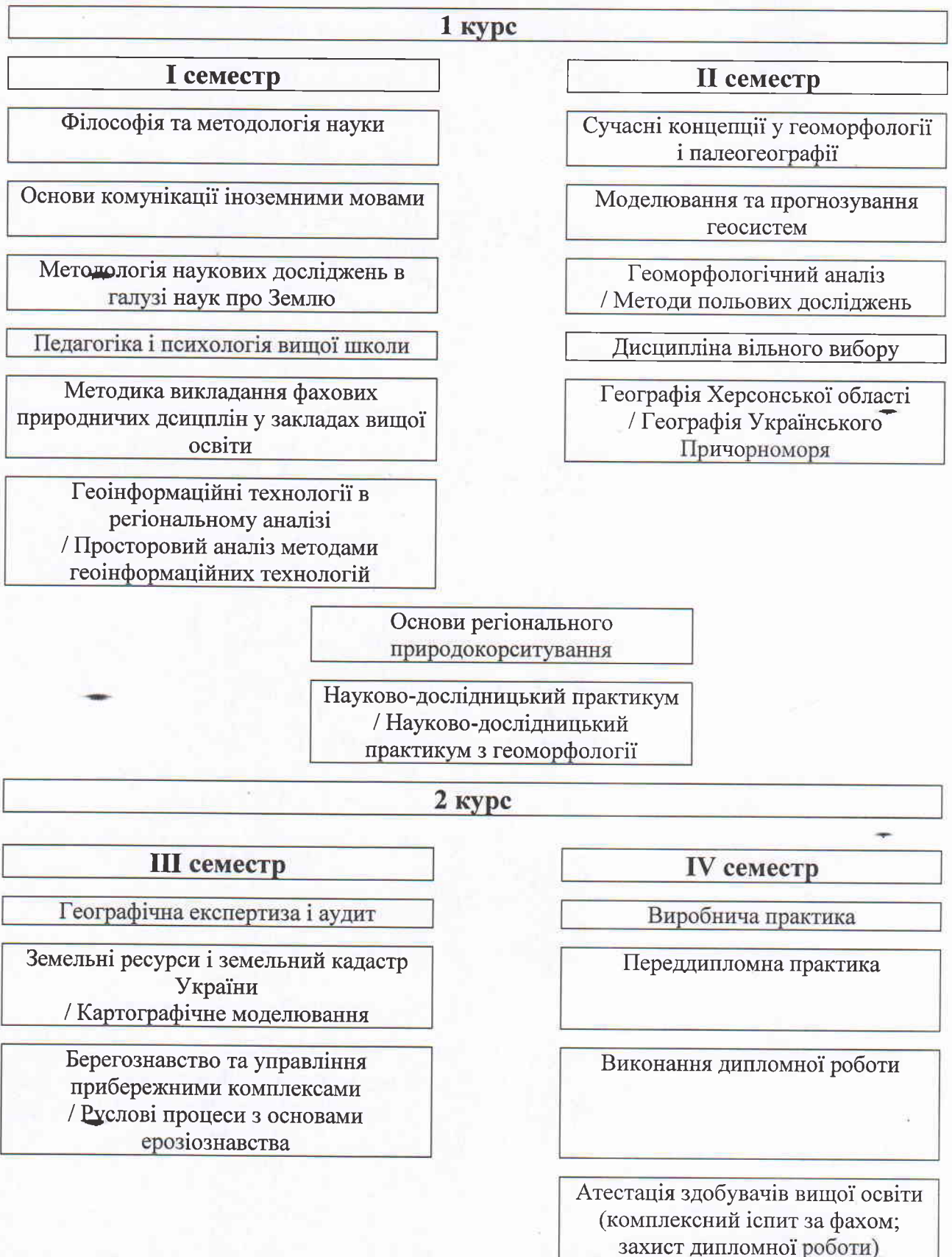
	екологічних, технологічних, економічних та соціальних наслідків на окремих об'єктах природокористування. ПРН 14. Знати основні принципи управління підприємств сфери природокористування, їхньої організації, виробничої та організаційної структури управління. ПРН 15. Розробляти та впроваджувати механізми територіального менеджменту, геопланування, здійснювати моніторинг регіонального розвитку, складати плани та програми. ПРН 16. Знати сучасні методи дослідження Землі та її геосфер і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності. ПРН 17. Моделювати геосферні об'єкти і процеси, застосовуючи картографічні і математичні методи та геоінформаційні технології. ПРН 18. Ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти в складі геосфер, визначати їх властивості, явища та процеси, їм притаманні.
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Гарант освітньої програми: Давидов О.В. – кандидат географічних наук, доцент. До реалізації програми залучаються науково-педагогічні працівники університету з науковими ступенями та/або вченими званнями, а також висококваліфіковані спеціалісти: докторів географічних наук – 2, доктор педагогічних наук – 1; кандидатів географічних наук – 5, кандидат філософських наук – 1, кандидат філологічних наук – 1, кандидат біологічних наук - 1. 3 метою підвищення фахового рівня всі науково-педагогічні працівники один раз на п'ять років проходять стажування
Матеріально-технічне забезпечення	- Виконання програм навчальних дисциплін у повному обсязі забезпечується матеріально-технічним оснащенням кабінетів і лабораторій, основний перелік яких включає: кабінет безпеки життєдіяльності та охорони праці, кабінети комп'ютерної техніки, спеціалізовані навчально-тренінгові лабораторії та кабінети, що створюють умови для набуття студентами спеціальних компетентностей зі спеціальності 103 Науки про Землю.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	- офіційний сайт ХДУ: http://www.kspu.edu/About.aspx?lang=uk; - точки бездротового доступу Інтернет; - наукова бібліотека, читальні зали; - Херсонський віртуальний університет http://dls.ksu.kherson.ua/dls/Default.aspx?l=1; - система дистанційного навчання «KSU Online»; - електронна бібліотека http://elibrary.kspu.edu/; - навчально-методичні комплекси дисциплін; - дидактичні матеріали для самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисциплін; - програми практик
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Підготовка магістрів за кредитно-трансферною системою. Обсяг одного кредиту 30 годин
Міжнародна кредитна мобільність	Взаємозамінність залікових кредитів, участь у програмі подвійного дипломування та закордонного стажування
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	У межах ліцензійного обсягу спеціальності

2. . Перелік компонент освітньо-наукової програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент ОП

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, атестація)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОК			
ОК 1.	Філософія та методологія науки	3	диф. залік
ОК 2.	Основи наукової комунікації іноземними мовами	3	диф.залік
ОК 3.	Основи регіонального природокористування	6,5	екзамен
ОК 4.	Методологія наукових досліджень в галузі наук про Землю	3	екзамен
ОК 5.	Сучасні концепції у геоморфології і палеогеографії	3	залік
ОК 6.	Моделювання і прогнозування геосистем	5	екзамен
ОК 7.	Планування територій	5	екзамен
ОК 8.	Географічна експертиза та аудит	3	диф. залік
ОК 9.	Педагогіка і психологія вищої школи	3	екзамен
ОК 10.	Методика викладання фахових природничих дисциплін у закладі вищої освіти	3	диф.залік
ОК 11.	Виробнича практика	18	диф. залік
ОК 12.	Підготовка до атестації та атестація здобувачів вищої освіти	34,5	
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		90	
Вибіркові компоненти ВК			
ВК 1.	Дисципліна вільного вибору	3	залік
ВК 2.	Географія Херсонської області / Географія Українського Причорномор'я	6	екзамен
ВК 3.	Науково-дослідницький практикум / Науково-дослідницький практикум з геоморфології	7	залік
ВК 4.	Геоінформаційні технології в регіональному аналізі / Просторовий аналіз методами геоінформаційних технологій/	3	екзамен
ВК 5.	Геоморфологічний аналіз / Методи польових досліджень	4	залік
ВК 6.	Земельні ресурси і земельний кадастр України / Картографічне моделювання	3	екзамен
ВК 7.	Берегознавство та управління прибережними комплексами / Руслові процеси з основами ерозіознавства	4	диф. залік
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		30	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		120	

2.2. Структурно-логічна схема освітньо-професійної програми

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Атестація випускників освітньо-наукової програми «Науки про Землю» спеціальності 103 Науки про Землю проводиться у формі захисту дипломної роботи та комплексного іспиту за фахом (основи регіонального природокористування; планування територій; методика викладання фахових природничих дисциплін у закладі вищої освіти).

Завершується атестація врученням документу встановленого зразка про присудження здобувачу ступеня магістра і з присвоєнням кваліфікації: Організатор природокористування. Молодший науковий співробітник (геоморфологія). Викладач закладу вищої освіти.

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми

	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК 11	ОК 12	БК 1	БК 2	БК 3	БК 4	БК 5	БК 6	БК 7
ЗК 1		+			+	+	+				+					+	+	+	+
ЗК 2	+			+						+	+								
ЗК 3	+				+				+	+	+				+				
ЗК 4			+	+		+	+	+			+	+				+	+		+
ЗК 5			+	+		+			+	+	+								
ЗК 6	+	+		+					+	+	+								
ЗК 7		+	+	+	+				+		+								
ЗК 8	+								+	+	+								
ЗК 9	+								+		+								
ЗК 10							+	+			+				+		+		
ФК 1			+	+				+			+							+	+
ФК 2			+			+	+				+	+		+				+	+
ФК 3				+							+								
ФК 4	+				+						+					+	+		
ФК 5						+	+				+	+				+			
ФК 6							+	+			+	+				+			
ФК 7				+					+	+	+		+		+				
ФК 8			+	+		+	+				+			+	+				
ФК 9			+					+			+								
ФК 10									+	+	+	+							
ФК 11									+	+	+	+				+			
ФК 12		+							+	+	+	+							
ФК 13									+	+	+	+							
ФК 14			+								+			+	+				
ФК 15			+								+			+					+
ФК 16											+	+			+		+	+	
ФК 17											+	+							
ФК 18					+						+	+				+	+		
ФК 19											+	+						+	
ФК 20					+						+	+							+

5. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми

	ОК 1	ОК 2	ОК 3	ОК 4	ОК 5	ОК 6	ОК 7	ОК 8	ОК 9	ОК 10	ОК 11	ОК 12	БК 1	БК 2	БК 3	БК 4	БК 5	БК 6	БК 7
ПРН1	+			+						+									
ПРН2				+															
ПРН3					+	+					+	+							
ПРН4			+			+	+				+	+				+			
ПРН5			+		+						+	+			+				
ПРН6				+		+				+	+								
ПРН7		+									+	+	+			+	+		
ПРН8					+						+	+				+			
ПРН9						+	+				+	+			+	+			
ПРН10									+	+	+	+							
ПРН11						+	+	+		+	+	+	+						
ПРН12	+			+					+	+	+	+							
ПРН13	+		+					+			+	+		+			+		
ПРН14			+					+			+	+							
ПРН15						+	+				+	+				+		+	+
ПРН16				+							+	+					+	+	+
ПРН17						+					+	+							
ПРН18											+	+							

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ESG – http://ihed.org.ua/images/pdf/standards_and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
2. ISCED (МСКО) 2011 – <http://www.uis.unesco.org/education/documents/isced-2011-en.pdf>.
3. ISCED -F (МСКО-Г) 2013 – <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.
4. Проект Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.
5. Закон "Про вищу освіту" // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556> - 18.
6. Постанова КМУ «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р. №266 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
7. Акт узгодження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за ступенями (освітньо - кваліфікаційними рівнями) бакалавра, спеціаліста, магістра та ліцензованого обсягу. Ліцензія: Серія АЕ №636819, дата видачі 19.06.2015 р. / Додаток до листа МОН від 23 листопада 2015 р. №1/9-561.
8. Наказ МОН України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 06.11.2015 №1151. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>.
9. Національний глосарій 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempusoffice.pdf.
10. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 // Видавництво «Соцінформ», – К.: 2010.
11. НРК - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
12. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///D:/Users/Dell/Downloads/BolonskyiProcessNewParadigmHE.pdf>.
13. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно - аналітичний огляд // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Rozvitok_sisitemi_zabesp_yakosti_VO_UA_2015.pdf.
14. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf